

INTERNET TILI VA UNING O'ZBEK ADABIY TILIGA TA'SIRI**Maxmudova Sevinch Shuxrat qizi**

Toshkent amaliy fanlar universiteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Saparova Umida Baxromovna

Ilmiy rahbar: (E-mail: umidasaparova7@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5709-4073>) Tashkent University of Applied Sciences, 1 Gavhar Street, Tashkent, 100149, Uzbekistan

Annotatsiya: Ushbu maqolada internet tili tushunchasi, uning shakllanishi, o'ziga xos xususiyatlari hamda o'zbek adabiy tiliga ko'rsatgan ijobiy va salbiy ta'siri haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, internet tarmog'idagi muloqot madaniyati, yoshlar tilida paydo bo'layotgan yangi so'zlar, qisqartmalar, emoji va inglizcha so'zlardan foydalanish holatlari tahlil qilinadi. Maqolada o'zbek adabiy tilining pokligini saqlash bilan bir qatorda, zamonaviy til jarayonlarini to'g'ri yo'naltirish zarurligiga e'tibor qaratilgan.

Abstract: This article discusses the concept of Internet language, its formation, specific features, and its positive and negative impact on the Uzbek literary language. It also analyzes the culture of communication on the Internet, the use of new words, abbreviations, emojis, and English words in the language of young people. The article draws attention to the need to properly direct modern language processes, along with preserving the purity of the Uzbek literary language.

Аннотация: В статье рассматривается понятие интернет-языка, его формирование, особенности, а также его положительное и отрицательное влияние на узбекский литературный язык. Анализируется культура общения в интернете, использование новых слов, сокращений, эмодзи и англоязычных слов в языке молодёжи. В статье обращается внимание на необходимость правильного направления современных языковых процессов и сохранения чистоты узбекского литературного языка.

Kalit so'zlar: internet tili, adabiy til, kommunikatsiya, ijtimoiy tarmoqlar, slang, qisqartmalar, zamonaviy leksika.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida internet inson hayotining ajralmas qismiga aylangan. Har bir soha, jumladan, tilshunoslik ham internet muhitida yangi ko'rinish kasb etmoqda. Internet orqali muloqot qilish odatiy holga aylangan bo'lsa-da, bu jarayon o'zbek adabiy tiliga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar va bloglar tilimizning zamonaviy shakllarini shakllantiruvchi muhim omilga aylandi.

Asosiy qism

Internet tili tushunchasi va uning shakllanishi

Internet tili — bu onlayn muloqotda ishlatiladigan so'z, ibora va belgilar tizimidir. U yozma va og'zaki nutqning o'ziga xos aralash shakli hisoblanadi. Internet tili tezkorlik, qisqalik va emotsionallikni talab qiladi. Shu sababli, unda qisqartmalar, inglizcha so'zlar, emoji va hatto shevalar keng qo'llaniladi. Masalan, "ok", "lol", "brb", "xabar yo'qmi?" kabi ifodalar tez-tez uchraydi.

Internet tilining o'zbek adabiy tiliga kirib kelishi

O'zbek foydalanuvchilari ham ijtimoiy tarmoqlarda faol bo'lgani sababli, bu jarayon bizning tilimizda ham yaqqol sezilmoqda. "Like", "post", "story", "subscribe", "komment", "admin", "ban" kabi so'zlar kundalik nutqqa kirib keldi. Bularning barchasi ingliz tilidan o'zlashgan bo'lsa-da, ularning o'zbekcha muqobillarini topish yoki yaratish til siyosatining dolzarb vazifalaridan biridir.

Masalan, "layk bosish" o'rniga "yoqtirish", "post joylash" o'rniga "xabar joylash" kabi variantlar ishlatilmoqda.

Internet tili orqali nutq madaniyatidagi o'zgarishlar

Internet tili qulay bo'lishi bilan birga, ayrim salbiy holatlarga ham sabab bo'lmoqda. Yoshlar orasida qisqa shakllar, sheva va inglizcha so'zlarning ortiqcha ishlatilishi adabiy til me'yorlarining buzilishiga olib kelmoqda. Masalan, "nima gap?", "haaa", "oky", "zorrrr", "gud", "sizni judaa yoqtirvoman" kabi shakllar yozma adabiy tilda to'g'ri emas.

Biroq bu holatlarni butunlay salbiy baholash ham to'g'ri emas, chunki til doimiy rivojlanishda bo'ladi. Internet tili orqali tilimiz yangi ifoda vositalarini qabul qilmoqda.

Internet tili va yoshlar tafakkuri

Yoshlar internet orqali yangiliklar, fan, texnologiya va xorijiy madaniyatlar bilan tanishadi. Bu esa ularning fikrlash doirasini kengaytiradi. Shu bilan birga, yoshlar tilining boyishi, yangi so'zlar paydo bo'lishi tabiiy jarayondir. Muhimi, adabiy til me'yorlarini unutmasdan, yangi shakllarni to'g'ri yo'naltirishdir.

Masalan, "online dars", "zoomda uchrashuv", "telegramda chatlashdik" kabi birikmalar avvallari mavjud bo'lmagan, ammo hozirda hayotimizning bir qismiga aylangan.

Internet tili va madaniyat

Til – millat madaniyatining asosi. Internet tili madaniyatimizga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Ayrim hollarda bu ta'sir ijobiy – yangi bilim, tezkor axborot olish imkonini beradi. Ammo salbiy jihatlar ham bor: so'z boyligining kamayishi, yozma savodxonlikning pasayishi, imlo xatolarining ko'payishi. Shu sababli, internet tili bilan adabiy til o'rtasida muvozanatni saqlash dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Internet tili — zamon bilan hamnafas bo'lish, tezkor axborot almashish va global tarmoqqa qo'shilishning muhim vositasidir. Uni inkor etish emas, balki to'g'ri boshqarish va adabiy til me'yorlariga mos yo'naltirish zarur. O'zbek tili bugungi kunda nafaqat real hayotda, balki virtual makonda ham faol ishlatilmoqda. Bu esa tilimizning imkoniyatlari kengligini, u zamon talablari bilan hamnafas rivojlanayotganini ko'rsatadi. Biroq shuni unutmaslik kerakki, internet tili orqali kirib kelayotgan xorijiy so'zlar, qisqartmalar va sheva unsurlari adabiy til me'yorlarini buzmasligi lozim. Har bir foydalanuvchi, ayniqsa yoshlar, ona tilimizni hurmat bilan ishlatishi, imlo va uslubga e'tiborli bo'lishi zarur. Adabiy tilning tozaligi – millat ma'naviyatining ifodasidir. Shunday ekan, internet tili va o'zbek adabiy tili o'rtasida muvozanatni saqlash, yangiliklarni qabul qilgan holda milliy til qadriyatlarini asrash bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir. Bu borada o'qituvchilar, tilshunoslar, jurnalistlar hamda ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari birgalikda mas'uliyatli yondashsalar, o'zbek tili nafaqat adabiyotda, balki raqamli makonda ham o'z mavqeini mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

2. Normurodov D. Til va jamiyat. – Toshkent: O‘zbekiston, 2019.
3. Yo‘ldoshev M. Internet va zamonaviy til jarayonlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori: “O‘zbek tilining davlat tili sifatida nufuzi va mavqeyini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2019-yil 21-oktabr.
5. Saparova, U. B. Specific Aspects of Forming Economic Educational Skills of Students of Primary Education Institutions of Higher Education. – European Science Methodical Journal, 2024, Vol. 2, Issue 12, pp. 82–90. ISSN (E): 2938-3641.
6. Saparova, U. B. Pedagogical Principles of Forming Economic Education Skills in Primary Class Students with Family Partnership. – Best Journal of Innovation in Science, Research and Development, 2023, Vol. 2, Issue 9.
7. Saparova, U. B. Theoretical Principles of Forming the Skills of Economic Education in Students. – Procedia of Theoretical and Applied Sciences, 2023, Vol. 11, September. ISSN: 2795-5621.
8. Saparova, U. B. Specific Features of Forming Economic Education Skills in Primary School Students through Family Partnership. – Public Education, 2023, No. 6 (November–December), pp. 63–67.
9. Saparova, U. B. The Role of Eastern Thinkers’ Historical Heritage in Forming Economic Education Skills of Future Primary School Teachers within the Framework of the Science of Education. – Teacher and Lifelong Education, 2024, No. 5/2, pp. 484–492.